

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

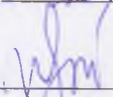

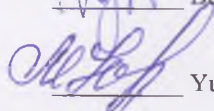
SHARQ XALQALARI ADABIYOTI POETIKASI
(arab)
FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi: 230 000 - Tillar
Ta’lim yo’nalishi: 70230104 – Adabiyotshunoslik (sharq tillari bo‘yicha)

Toshkent–2025

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti instituti direktori: Mirzaxmedova X.V.

Arabshunoslik oliy maktabi boshlig'i: Bultakov I.Y.

ARM boshlig'i Yuldasheva M.M.

Fan/modul kodi SXAP1204		O'quv yili 2025/2026	Semestr 2	YeCTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Sharq xalqlari adabiyoti poetikasi (arab)	48	72	120	
2.	<p style="text-align: center;">I. Fanning mazmuni:</p> <p>Fanning maqsadi: Milliy badiiy adabiyot, uning qonuniyatlari, adabiyot nazariyasi, adabiyot qoidalari: janr, uning shakli va mazmun jihatlarining o'zaro munosabati, kompozitsiya tiplari, syujet qurilishi va boshqa poetikaga oid barcha nazariy masalalarni qamraydi. Poetika qoidalarini bilish adabiyot haqida so'z yuritish, uni o'rganish, unga baho berish va umuman adabiyotshunos bo'lish huquqini berishni ta'minlovchi fandır.</p> <p>Fanning vazifasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - magistrant nazariy mashg'ulotlarda olgan bilimlarini va ko'nikmalarini o'rganayotgan - sharq adabiyotiga nisbatan qo'llay olishni bilish, <p>badiiy asarlarni ilmiy saviyada to'g'ri tahlil qilish, adabiy bosqich va yo'nalishlarni ajrata olish, badiiy ijodga baho berish, badiiy to'qima va real voqelikni munosabatini anglash,</p> <ul style="list-style-type: none"> - milliy adabiyotni jahon adabiyoti kesimida boshqa adabiyot bilan taqqoslab umumiylik va o'ziga xoslik, milliy xususiyatlarini ajrata olish kabi ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. <p>Xorij tajribasiga muvofiqlilgi:</p> <p>Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi Qatar University (QS 121, THE 220) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.</p> <p>https://www.qu.edu.qa/siteimages/static_file/qu/colleges/cas/documents/studyplan/%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%B7%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9.pdf</p>				

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Poetika tushunchasi, uning keng va tor ma'nolari

Poetika – adabiyotshunoslikning yetakchi nazariy fani. Poetika tushunchasi. Poetikani o'zlashtirishdagi vazifalar. Poetika atamasini keng va tor ma'nolari. Aristotel "Poetikasi". نظريات الأديب Adabiyot nazariyasi

2-mavzu. Johiliya davri adabiyoti poetikasi

Johiliya davri arab adabiyoti poetikasining hususiyati. Muloqotlar. Obrazlari. kompozitsiyasi, syujeti. الشعرية العربية

Arab she'riyati

3-mavzu. Ilk islom va ummaviylar davri adabiyoti

Qur'oni Karimning paydo bo'lishi va uning adabiyot poetikasiga ta'siri. Poetikada o'zgarishlar. Yangi obrazlar. Ummaviylar davri she'riy poetikasi.

4-mavzu. Yangilanish davri adabiyoti poetikasi

VIII-IX asr arab poetikasi rivoji. Ilm al-balag'a, uning tarkibi. Yangilanish davri shoirlarning ijodi. Yangi janrlar va obrazlar.

5-mavzu. An'anaga qaytish adabiyoti poetikasi.

An'anaga qaytish adabiyoti namoyandalari. Asarlar poetikasi.

6-mavzu. Arab mumtoz she'riyatida individual mualliflikning paydo bo'lishi.

Arab mumtoz she'riyatida individual mualliflikning namoyon bo'lishi. Yangi janrlar.

7-mavzu. XIV-XVIII asrlar adabiyoti poetikasi

Mamluklar davri poetikasining o'ziga xosligi. Yangi janrlarning paydo bo'lishi. Obrazlar transformatsiyasi. "Adaba" poetikasi. التفكير البلاغي والتفدي عند العرب. Arab adabiyotida balag'at va tanqid.

8-mavzu. Ma'rifatparvarlik davri adabiyoti

Ma'rifatparvarlik davri adabiyoti poetikasida o'zgarishlar. Yangi mumtoz she'riyat poetikasi. Publitistika poetikasi.

9-mavzu. Arab adabiyotida ("Yangi maktab" realizmning poetikasi). Arab adabiyotida "yangi she'r" oqimi

Arab adabiyotida ("Yangi maktab") realizmining poetikasi. Arab adabiyotida "Al-ittihaj al-vijdaniya" yo'nalishi poetikasi. Yangi maktab vakillari ijodida ma'naviy adabiy meros. Arab adabiyotida "yangi she'r" oqiminin 1 va 2 bosqichi. الشعرية العربية

Arab she'riyati

10- mavzu. XX asr ikkinch yarmida realist ijodiyot.

“Yangi realist” yozuvchilari ijodi. Ijtimoiy adabiyot poetikasi. Nagib Mahfuz va Yusuf Idris ijodiyoti.

11- mavzu. Arab adabiyotida “Yangi mavj” oqimining poetikasi. Juda qisqa hikoyalar poetikasi.

Misir va Saudiya adabiyotida “Yangi mavj” va “Yangi burilish” nasrnavislik poetikasining o‘ziga hosligi. Arab adabiyotida “Yangi roman” oqimining poetikasi. Transformatsiyasi. “Juda qisqa hikoyalar”da badiiy nutq. Obrazlar tang osti ma’nosi. poetikasi. السردية العربية Arab narratologiyasi

12-mavzu. Hujjatli roman poetikasi. Postmodernizm romani poetikasi

Hujjatli romanda badiiy matn va hujjat almashinuvi. Postmodernizm romanida kinoyaviylik, obrazlar transformatsiyasi. Matn o‘yini.

III. AMALIY MASHG‘ULOTLAR BO‘YICHA KO‘RSATMA VA TAVSIYALAR

Amaliy mashg‘ulotlarda magistrantlar “Sharq xalqlari adabiyoti poetikasi” (arab) bo‘yicha tayyorgarlik ko‘rish jarayonida qo‘shimcha adabiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali qo‘shimcha bilim va xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat. Natijada ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

“Sharq xalqlari adabiyoti poetikasi (arab)” fani bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlarga tavsiya etiladigan mavzular:

1-mavzu: Aristotelning “Poetika”si bilan tanishish va uni tahlil qilish.

2-mavzu: “Muallaqa”da inson va tabiat olami (Imrul Qays va Antara) الشعرية العربية

Arab she‘riyati

3-Mavzu: Ka‘b ibn Zuheyr va boshqa adiblarning poetikasi. Al-Axtar, Farzadk she‘ri.

4-mavzu: Johizning “Kitob-ul-hayvan” asarining poetikasi.

5-mavzu: Abu Nuvos, Abul-Atahiya, Bashor ibn Burd va boshqa shoirlarning she‘riyati poetikasi.

6-mavzu: Al-Busiriy va Abu Tammom she‘riyati poetikasi.

7-mavzu: Al-Mutanabbiy, Abu A‘la al Maariy va boshqalar she‘rlari poetikasi. الشعرية

العربية Arab she‘riyati

9-mavzu: Arab – ispan maktabi shoirlari ijodi poetikasi.

10-mavzu: Mamluklar davri adabiyoti namoyandalari, Al-Busiriyning “Burda”

qasidasini poetikasi. التفكير البلاغي والنفدي عند العرب

Arab adabiyotida balog‘at va tanqid.

11-mavzu: Publitist yozuvchilarning asarlarining poetikasi. Al-Kavokibiy, Jamoliddin al-Afg'oni, Al-Yazjiy, Butrus va boshqalar.

12-mavzu: Al-Barudi, Ash-Shavqiy, Hofiz Ibrohim va boshqalar she'riyati poetikasi.

IV. Mustaqil ta'lim*

IV.1. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

“Sharq xalqlari adabiyoti poetikasi (arab)” fanidan mustaqil ta'lim uchun

tavsiya etiladigan mavzular:

1. Johiliya davrida adabiy estetizm. **الشعرية العربية** Arab she'riyati
2. Arab adabiyotida adabiyotshunoslik terminlari rivoji
3. Ilk o'rta asrlarda rivojlangan nikki janrining xususiyatlari
4. Klassik arab adabiyotining shakllanishi
5. Qasida tuzilishi va xususiyatlari
6. Arab she'rida tabiat manzaralari obrazlarida milliylik
7. Arab she'riyatini rivojlanish omillari
8. Adabiy yangilanish davrida janrlar rivoji
9. Shahar adabiyoti rivoji va unagi an'anaviy estetik qadriyatlar o'zgarishi.

التفكير البلاغي والنقدي عند العرب

Arab adabiyotida balog'at va tanqid.

10. Naxda davrida adabiy jarayonlar almashuvi omillari va sabablari

11. Naxda davrida adabiy yo'nalishlar shakllanishi

12. Arab adabiyotida romantizm motivlari

Magistrant mustaqil ishini tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanishi mumkin:

- o'tilgan mavzuni chuqur o'rganishlari uchun darslik, o'quv materiallari bilan faol ishlash;
- ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar va imtihonlarga oldindan tayyorgarlik ko'rish, vaqtdan unumli foydalanish;
- fan (modul)lar bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlarini belgilangan muddatlarda taqdim etishi;
- mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda plagiat (ko'chirmakashlik)ga yo'l qo'ymasligi;
- kichik guruhlarda hamkorlikdagi mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda jamoaning umumiy maqsadiga mos harakat qilishi, o'ziga yuklatilgan vazifalarni o'z vaqtida bajarishi.
- mavzu yuzasidan tahliliy ma'lumot (esse) tayyorlash;
- badiiy-ijodiy ishini bajarish;
- kurs ishi (loyihasi)ni bajarish;

	<ul style="list-style-type: none"> • aniq mavzu bo'yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash; • berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta'rif va xulosalarni berish; amaliyotdagi mavjud muammoning yechimini topish, test, munozarali savollar va topshiriqlar tayyorlash orqali loyihalar ishlash ko'nikmasini shakllantirish.
3.	<p style="text-align: center;">V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p style="text-align: center;"><i>“Sharq xalqlari adabiyoti poetikasi (arab)” fanini o'zlashtirish natijasida magistrant:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Adabiyotshunoslik qonuniyatlari, sohalari, atamaları, predmeti va ob'ekti haqida tasavvuri chuqurlashadi. Badiiy adabiyotni mazmun mohiyati, jamiyat hayotidagi o'rni, vazifalari bilan tanishadi. Shuningdek, badiiy adabiyotning rivojlanish omillari, badiiy asar tabiati, tuzilishi haqida yangi ma'lumotlarga ega bo'ladi. Adabiyot tarixiy kategoriyalari, janrlar va obrazlar modifikatsiyasi, zamonaviy yo'nalish va oqimlar shakllanishi, milliy tus olishi, milliy adabiyotning jahon adabiyoti kesimida tutgan o'rni kabi masalalar bilan tanishadi. • O'quv jarayonida magistrant badiiy asarning tahlil va tadqiq etish, jarayon va bosqichlarni aniqlar, janrlar transformatsiyasini kuzatish, badiiy to'qima va real voqelik tasviri munosabatini ajrata bilish, badiiy ijod qaysi yo'nalish va oqimga mansub ekanligini anglash, adabiyotlarni o'zaro taqqoslab umumiylik va farqlarni ajrata olish qo'nikmalariga ega bo'ladi.
4.	<p style="text-align: center;">VI. TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • jamoa bo'lib ishlash. • audio-lingval metod; • audiovizual metod; • namoyish qilish (demonstratsiya) metodi; • interfaol keys-stadilar; • guruhlarda ishlash; • individual loyihalar; • jamoaviy loyihalar.
5.	<p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, mustaqil ta'lim bo'yicha hamda joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish va/yoki og'zaki imtihonni topshirish.</p>
6.	<p style="text-align: center;">VIII. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI</p>

Asosiy adabiyotlar

1. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – T.: Akademnashr, 2018. – 480 b.
2. Umurov N. Adabiyot nazariyasi. Darslik. T., 2002
3. Xodjaeva R.U, Akbarova M.X., Muxiddinova D., Saidova N. Arab adabiyoti (XIX –XX asrlar). Darslik. T.2020.
4. Xodjaeva R.U, Muxiddinova D., Axmedova Sh., Saidova N. Arab adabiyoti (Mag‘rib mamalakatlari, Fors ko‘rfazi arab mamlakatlari, Saudiya Arabistoni va Yaman adabiyoti). Darslik. T. 2021.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш.М. Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон. – Тошкент: Ўзбекистон, 2024.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo‘lini qat’iy davom ettiramiz. 6-jild. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
4. Купчанов Л.М. Введение в литературоведение. Москва, 2005.
5. Чернец Л.В. Введение в литературоведение. Москва “Высшая школа”, 2006.
6. Ziyovuddinova M. Tili o‘rganilayotgan mamlakat adabiyoti (Arab adabiyoti – V-XII asrlar). O‘quv qo‘llanma. T., 2021.

Scopusdan maqolalar

7. Dr. Dilafuz. Z.Mukhiddinova and Dr. Nargiza M.Saidova. (2023) Characteristics of the Shortest Story Genre in Modern Arabic Literature. 695-701. <https://spast.org/techrep/article/view/5025>

Axborot manbalar

- 1.<http://www.ziyo.net>
- 2.<http://www.maphistory.info/>
- 3.<http://www.history.ru>
- 4.http://academic.emporia.edu/aberjame/map/h_map/h_map.htm

7. Fanning o‘quv dasturi Arabshunoslik oliy maktabi tomonidan ishlab chiqilgan va 202 5 yil “28” 06” dagi 22-sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.

Fanning o‘quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 202 5 yil “28” 06” dagi 11 - sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

8.	Fan/modul uchun ma'sullar: <ol style="list-style-type: none"> 1. Xodjayeva R.U. – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Arabshunoslik oliy maktabi professori, f.f.d.
9.	Taqrizchilar: <ol style="list-style-type: none"> 1. Qodirova K.S. – O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti, p.f.n (turdosh OTM); 2. Muxiddinova D.Z. – TDSHU Arabshunoslik oliy maktabi dotsenti, DSc.